

У містично-фантастичній оповіді про ініціацію молодого Кандора Афанасій Стойкович проявляє себе як представник свого часу, часу віри у вищі сили і добро, яке народжує розум. Розум є божественним і не може бути джерелом зла і страждань.

Критики просвітницької упевненості у всемогутності розуму у ХХ столітті, після жахливих війн, вказали й на холодну сліпоту розуму, в ім'я якого були скоєні масові злочини, а людяність позбавлена емоційності та інтуїції. Така точка зору далека від діячів Просвітництва ХVІІІ століття. У творі Стойковича є незвичайним зв'язок віри в доброзичливий розум із містичною силою, незбагненою розумом. Пророча повчальна інтонація «Кандора» без чарівної переконливості не може, звичайно, порівнюватися з майстрами філософськи спрямованої літератури пророцтв проповідників Старого Завіту, або Ніцше чи Халіл Джубрана. Просвітницьке повчання, в порівнянні з цими письменниками-пророками показує Стойковича як поборника вчень щодо ініціації свого часу, а його самого – як автора, який не хотів і не вмів привертати читачів лише великими життєвими істинами а й чудесним та некимовірним в оповідях про них.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Бекавац С.* Атанасије Стојковић – живот и дело. – Нови Сад, 2006;
2. *Дамјанов С.* Корени модерне српске фантастике: фантастика у књижевности српског предромантизма. – Нови Сад, 1988;
3. *Деретић Ј.* Историја српске књижевности. – Београд, 2004;
4. *Павић М.* Књижевни токови српског предромантизма. – [Електронска публикација: www.rastko.rs/knjizevnost/pavic/predromantizam/];
5. *Радонић Ј.* Атанасије Стојковић (1773–1832). – Београд, 1953. – С. 97–154;
6. *Радуловић Н.* Стојковићев Кандор као иницијацијски роман // Подземни ток. Езотерично и окултно у српској књижевности. – Београд, 2009. – С. 19–35;
7. *Страшнюк С.* Сербське підґрунтя Харківського університету: Атанасіє Стойкович // Українсько-сербський збірник Украс. – 2009. - №4. – С. 14–37.

Булаховська Ю.Л. (Київ, Україна)

Роздуми навколо жанру детективів

У даній статті зроблено історико-літературну спробу охарактеризувати жанр детективу у західноєвропейських літературах (англійській і французькій): у А. Конан-Дойля, А.Крісті й Ж. Симонона; вказати на особливості цього жанру й причини його популярності у сучасного читача.

Ключові слова: жанр детективу, побутове тло, роль тла природного, компаративність.

В данной статье сделана историко-литературная попытка охарактеризовать жанр детектива в западноевропейской литературе (английской и французской): у А. Конан-Дойля, А. Кристи и Ж. Сименона; указать на особенности этого жанра и причины его популярности у современного его читателя.

Ключевые слова: жанр детектива, бытовой фон, роль фона природного, компаративность.

The article is devoted to the analysis of detective style in the work of English and French authors (A. Conan-Doyle, Agata Christie, J. Simenon) in their literary speciality.

Key words: style, detective, literary speciality.

Збірник наукових праць, що друкується періодично на Кафедрі слов'янської філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, невідповідно носить назву «Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур», де термін «компаративні» стоїть на першому місці. Отже, я хотіла б у даній стислій статті висловити декілька своїх міркувань і навести декілька спостережень (це вже історико-літературного плану) в «зіставному» аналізі дуже відомих зараз (як в розрізі суто літературному, так і кінематографічних численних варіантів) художніх творів про детективів: спершу в Артура Конан-Дойля [2] – маю на увазі постать Шерлока Холмса; про постаті Еркюля Пуаро і міс Марпл – у Агати Крісті [4] – на тлі «англійському» і Жюльєна Мегре – у Жоржа Сименона – на тлі «французькому».

Перш за все, що спільного і що відмінного, мають ці постаті? Безперечно, характери в них різні, і дещо відрізняються й їхні індивідуальні «посади», оскільки діяльність Шерлока Холмса, - скоріш, приватна й «любительська», хоча він безпосередньо й співпрацює досить часто з офіційною лондонською поліцією.

Еркюль Пуаро, не кажучи вже про міс Марпл, у творах Агати Крісті, – це, головним чином, приватний детектив, який береться чи не береться за «справу» - тільки в чомусь для нього цікаву, хоча б своєю складністю й зовнішньою «нерозв'язальністю», а все-таки колись він сам працював у бельгійській поліції, отже, має певний «професійний» досвід.

Що стосується Мегре, так той взагалі – офіційний слідчий французької паризької поліції – по лінії вбивств, і нічого «тематично» іншого.

Зазначаю, що дія творів у А. Конан-Дойля, А. Крісті і Ж. Сименона завжди відбувається на конкретному, сказати б, географічному тлі. В авторську розповідь неодмінно вплітаються й описи Лондона, й описи англійської «периферії» (Грімпенських боліт із страшною Грімпенською трясиною), й описи Єгипетської екзотики – з розкопками могил фараонів

(це у Агати Крісті); виразні описи Парижа і французької провінції, куди в «ділових справах» постійно їздить Мегре.

На мою думку, у творах сучасних англійських і французьких «детективістів» цікаво представлено й побутові моменти: чи буде це оселя Шерлока Холмса й доктора Ватсона – на Бейкер-стріт з її «колоритною» господаркою місіс Хадсон, чи буде це старовинний будинок типу замку на Грімпенських болотах і постаті тамтешньої старої обслуги в ньому, чи будуть це казенні кімнати Паризької поліції або приватна затишна оселя Мегре (з дружиною) у тому ж Парижі.

Хочу звернути увагу на те, що інтерес згаданих детективів до жіноцтва (у плані любовних пристрастей) – мінімальний. Скажімо, Шерлока Холмса вразила лише одного разу в житті постать жінки (Ірени Адлер) – досвідченої актриси і відомої авантюристки, яка могла передбачити «слідчі наміри» Шерлока Холмса і взагалі ввести в оману навіть його.

Еркуль Пуаро тільки одного разу пожалів і свідомо «відпустив» жінку, не віддавши її до рук правосуддя, бо вона була російською аристократкою найвищого рівня і «злочинно» діяла ажнік не з корисних міркувань, а внаслідок глибокого ідейного переконання. Більшість же жінок у «справах» Пуаро й Мегре – це «гулящі» жінки; безнадійні п'яниці або професійні повії – найнижчого гатунку. Сам Мегре, наприклад, спокійно й «тепло» любить свою жінку (не більше), а вона живе дуже «тепло» й «спокійно» у колі побутово-хатніх інтересів. Про палкі пристрасті ніде не йдеться.

Безперечно, що і детективи Конан-Дойля, і детективи Агати Крісті, і детективи Сименона становлять інтерес, насамперед, загадкою своїх сюжетів, які читачеві розкривають автори лише за допомогою своїх головних героїв (детективів), до того ж, у постійному оточенні їхніх постійних же друзів і помічників, тобто Шерлока Холмса – у «парі» з доктором Ватсоном, котрий весь час «відтінює» його розумову «виключність»; Еркуль Пуаро – відповідно у «парі» з Гастінгсом, чия безпосередність і пряmlinійність мислення лише вказує Пуаро на його власні психологічні помилки, або розумна, та теж «побутова» міс Лемон, котра не здатна так глибоко мислити, як Пуаро, а все одно неодноразово допомагає йому практично в плані буденного життя.

Говорячи про цікаву сюжетність даних детективних творів, зазначу, що їхня «загадковість» полягає у розрізі «побутових зіткнень»: або приховали виграш від інших членів родини, або приховали документ про спадщину і т.ін. Тут ніколи немає глибоких індивідуальних почуттів, немає глибоких пристрастей, бо діють «мізерні людишки» у «мізерному світі».

У Агати Крісті – ті ж самі «фінансові мотиви», що кінець-кінцем

приводять до відвертих злочинів, хоча часом і цікавіше «завуальовані», скажімо, «Вбивство за алфавітом».

Сюжетність все одно, на мій погляд, найцікавіша все одно у Конан-Дойля («Собака Баскервілей»). Там продемонстрував неабияку догадливість (причому не сходячи з місця) Шерлок Холмс, який за допомогою лише портрету мерзотника Гуго Баскервіля (ажніак не місцевого селянина, а лорда) зміг викрити біолога – Степлтона (нібито почесного місцевого мешканця), насправді ж – Баскервіля, теж реального претендента на землю і помістя в Грімпені, але страшного мерзотника типу Гуго Баскервіля в минулому, або лондонського сучасного Моріарті.

Інтрига для розв'язання все-таки заплутаніша у Конан-Дойля: тут «домішався» і біглий каторжник; і археологічні розкопки; і сама страшна Грімпенська трясина; і «тамтешній» собака – «месник», і жіночі особисті пристрасті.

Цікаво, що у всіх цих творах поліція відіграє мінімальну роль, однак все-таки відіграє, бо влучив конкретним пострілом і знищив «собаку-месника» лише звичайний поліцейський (без зайвих фантазій), зрозумівши, що перед ним – звичайний живий лютий пес, тільки обмазаний фосфором, а не «адське видіння», якого злякався навіть Шерлок Холмс.

«Екстравагантний» і незалежний у своїй поведінці Еркюль Пуаро – колись-то служив у бельгійській поліції, отже, має певний «професійний» досвід.

Мегре у своїх розшуках убивць – досить часто просить допомоги у інших «штатних» працівників Паризької поліції, хоча й «критикує» деяких байдужих і «однобічних» у своїх сюжетах колег серед судейської еліти й інших інспекторів.

Виникає питання: ким у жанровому відношенні є центральні герої згаданих мною творів і чим, у жанровому відношенні, ці твори є? Як на мене, то вони, безперечно, *реалістичні*, бо містять чимало побутових описів; якоюсь мірою вони навіть документальні, тільки факти там цікавіше літературно представлені, але, якоюсь мірою, вони і «романтичні» за визначенням, критика (в Українській літературній енциклопедії, де мова йде про Конан-Дойля як про «неоромантика»).

І, справді, його твори – гострі; трагічні, хоч зовні це приховано; вони відповідають скоріш негативним почуттям читача, ніж життєстверджуючим.

Якщо ж порівнювати загалом «детективну» творчість Конан-Дойля, Агати Крісті і Сименона, то першоджерелом є все-таки Конан-Дойль, а твори інших талановитих «детективістів», то це, на мій погляд, – різноманітні «варіації» запропонованих ним сюжетів і героїв.

Є й цікаві жіночі постаті – ,наприклад, міс Марпл у Агати Крісті – постать приваблива й розумна, але це образ нещасливої жінки – дуже обдарованої й парядної, якій не судилося належне «високе» місце у сучасному світі.

Звернімо увагу й на виразні деталі у творчості Конан-Дойля, Агати Крісті і Сименона: згадайте – *скрипку* у Шерлока Холмса; *трубку* – у Мегре і ... *парасольку* від дощу у Еркюля Пуаро. Ці деталі – зовсім не випадкові навіть у творі детективному й цілком реалістичному. Вони надають йому певного індивідуального колориту і чимось підкреслюють індивідуальний характер головного героя – тобто «шукача-детектива».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Детектив // Літературознавчий словник-довідник. – К., 1997. – С. 193; 2. Дойль-Артур Конан // УЛЕ. – Т.2. – К., 1987. – С. 84; 3. Компаративістика // Літературознавчий словник-довідник. – К., 1997. – С. 369; 4. Крісті Агата // УЛЕ. – Т.3. – К., 1987. – С. 67.

Волощук М.Б. (Кам'янець-Подільський, Україна)

Фольклоризм художественной прозы Л. Толстого 1880-1910 гг. (на материале эпитетных структур)

Стаття присвячена вивченню впливу фольклорних традицій у художній прозі Л. Толстого 1880-1910. Дослідження закономірностей функціонування епітетів у оповіданнях та повістях письменника дозволяють виявити ступінь впливу фольклорних текстів, ідентифікувати толстовську манеру сприйняття та опису реальності, характерну пізній художній прозі Л. Толстого.

Ключові слова: народно-поетичні епітети, парні епітети, постійні епітети, епітети, епітетні структури, Л. Толстой, фольклорні епітети.

Статья посвящена исследованию влияния фольклорных традиций в художественной прозе Л. Толстого 1880-1910 гг. Изучение закономерностей функционирования эпитетов в рассказах и повестях писателя позволяют выявить степень влияния фольклорных текстов, идентифицировать собственно толстовскую манеру восприятия и описания действительности, свойственную поздней художественной прозе Л. Толстого.

Ключевые слова: народно-поэтические эпитеты, парные эпитеты, постоянные эпитеты, эпитеты, эпитетные структуры, Л. Толстой, фольклорные эпитеты.

The article is dedicated in the research of the folklore traditions in the fiction by L. Tolstoy of 1880-1910 years. The study of the peculiarities of the epithets functioning in the stories and narratives of the author assist to expose the extent of the influence of